

Izlazi početkom i
polovicom svakoga
mjeseca. Cijena joj
na godinu za našu
državu 1 fr. a. vr.
za ine pokrajine
1 fr. 25 novčića i,
šalje se, kao i ruko-
pisi, plaćenom po-
tarinom uredništvu

BUNJEVAC I ŠOKAC

namjenjena pučkoj pouci, zabavi i gospodarstvu.

Oglaše uvršćuj
uz običnu cijenu, ba-
venih dopisah i
prima, a rukopis
nevraca „Uredni-
čev Vile“, koje
nalazi pod nas-
vom: Bogdáš;
p. Somogy-Selly
županija Baranja

Brej 1.

U Baji. 1. siječnja, 1876.

Godina 6.

Mahni „Vilo“, u to ranje gluho
Od zorice gorom i dolinom
Odjevena u svečano ruho
K bunjevačkim i šokačkim sinom
Srecem punim želja'
I rajskog veselja!

• pozdravi svakog divnom zorom
I milo mu zapjevaj na pragu:
Projeknutu ravnninom i gorom
Od pjesme ti otačbinu dragu
Zeljali vjenac oví'
Bog da blagosloví!

• Lepom, čistom i kriještih punom
Višnje dušom vjeruj mi u biće
Vjećne sreće zlatnom, rode krunom
Da okiti narodno ti žice
I uz Slave seke
Da mi živiš vieke!

• Odviek nada u Božanstvo stara
Širila ti duše neumrle
Grudih srce sa narodna mara
Za kriještih slavne i prevrle
Srćem izobilja
Do vjećnoga cilja!

• Miluj ljubav od alema sjajna
Medju braćom i sestramiju ja
Da ti sloga zlatna, vjeckotrajna,
Uz hiljadi drugova i druga'
Sve na ljeđpu, veću,
Narodnosti sreću!

• Roj od mravih radnih pregalaca
Ko što mresti hrpm mravinjaka
Bunjevacah tako i Šokacah
Nek obradja polje ruka jaka,
Da s pluga, vrline!
Dob im bolja sine!

• Od letućih medonosnih čela'
Sred vrtovah, kitnih perivojah,
Za sunčana blagostna ogriela

NA NOVO LJETO.

Kad se pomorci brodari zapute u koj kraj sveta sveudiljna jum
briga da paze na sjevernicu iglu. A to zato, da nezajdu s prava puta,
već ravno tjerajuć brod, da stignu u luku naumljena kraja. Ide li čov-
ek na put, ponese sve što će mu olakšati putovanje. Proračunat će
daljinu do izvještina mjesta, vagnut će poputbinu, premjeriti snagu,
te providjen nuždnim sredstvi ostavit će dom.

1876.

Sabirućih sok cvatućih hvojaj
Punit si hambare!
Uč iz dobe stare

• Ugom radnjom, trajnom štedljivosti
Pojedince i narode silne
K nebū dize blago imućnosti
Od zamande dične i obilne:
Samo ti u štednji
Da budeš poslednji?

• U crkvi se i na mjestu svakom
Molitvicom pjesme i vapaja
Vrućoželjno čistom sjet i lakom
Dušom sebe i rođskog si vaja,
Duge iza tmine
Da vam sunce sine!

• Ko mučenik iza Božjeg Sina
Ljudskom oku primjerom treptiči
Od Hioba do nebni visina'
Po svem svetu sbog trpnje sloveći
Tripi do nauke
I ti nuždne muke

• Najžešćemu poput Božjeg Janjea
Za dušmane na križu moleća
Od uvredah pomoći iz klanjca
Dušmaninu krvide praštuć smieća
Za oprost od Boga
Griežu žiča tvoga!

• Odaj, rode, ljubav iskrnjemu
Gosthom slavskom kroz svjet gromo-
rećom

Da ugodiš i Bogu i njemu
Za diel raja ljubavu što većom,
Da te ljubi, štije,
Tko ti ime žuje!

• Voljom tvojih jednoplemenika,
Hram diž slege po svem svetu bjelom
S koga sjeva veličanstvom dika
Po slavenstvu vilajeta cielom:
U tom hramu i ti
Slavan imaš biti!

Kako pojedinci tako čine i trični narodi. Naš je u tom, žaliboz
na jednom od posljednjih mjestih.

Bunjevcii i Šokci ugarski dugi su spavali. Pojedini rodoljubi
i njihovi prijatelji redom su se pomoljavali na pozorištu, da jih probu-
de, dignu, pouče i u kolo prosvićećih narodah povuku, nebi li složni-
pokrenuli obću misao: kako da se razvija njihova narodnost obezbiedi
njihov jezik, promaknu njihove škole, unaprijeđi njihovo gospodarstvo
i, tim smrtnoj pogibelji otme njihov život. Ali tā su jedva sjevnuli

• Od vjekovah hrabre djedove ti
Kroz sve dane ljujaše sloboda,
A ti za nju da nehaješ mrieti
Sramota je svec slavenskog roda:
Hrabro stoj na pragu
Za slobodu dragu!

• Mnoge, koji rajskoj u slobodi
Odrčeu se narodnosti svoje
Prokljinjate vi sveta izrodi
Neživući za no što sveto je —
Nek sve padne, mrije,
Što izrodstvo krije!

• Grozna bura vatre proždiruće
Iz paklenih nek srne nizina,
Te uništi gromom i utuče
Svakog Slave izdajicu sina,
Koj rieč roda svoga
Neljubi do Boga!

• Timaj mi dičan, slavan, rode
I unaprijeđ za vremena dalja
Posred svake sgode i nesgode
Dom i kuću zavisti iz ralja:
Bud za mil si domak!
Svedj vitez i momak

• Duh slavenski burno nek se širi
Po svih žilah vedra života ti,
Te vick silne kad talase smri
Ti narodom o čelu ēcs stati
Iduć naprijeđ žurno
Kroz to vrieme burno!

• Ustaj, rode; za slavom poreni
„Vile“ svoje na glas posestrime,
Ne nebū ēc dičnim med Slaveni
Da u zvezdah okuje ti ime:
I svedjer da sretan
Budeš vjekoljetan!

• M l a d i r o d o l j u b .

rom ljubavi otačbinske, već su i zašli u zabit zaboravnosti. Zašto? jer nisu bili postojani, iskreni i odvažni ljudi. Te narod videći, da ga njegovi sinovi, inače u mnogo struci odličnici, ostavise, tegnu natrag, misleći, da je bunj.-šokačkoj prosvjeti već odbio dvanaest sat.

Nu Bog, ravnajući koleso narodnih udesa, privinuo je ljubavju k Svomu srcu i naš već izmučeni, zanemareni i svojoj sudbini prepusteni narod, te mu poslao Jenu u dnevih najžešće kušnje, poslao, po srcu i imenu svoga ugodnika krstitelja Ivana, muža, da mu zatrubi gromkom trubljom Jozuevom: digni se, osviesti se, reci sám, o narod! jesli li još živ?

A narod odgovori, hvala Bogu!

U taj čas sjevnu munja, a veliko i malo, staro i mладо, što je krvi bunj.-šokačke, ugleda lomna starca jaka duha, dje usred narodenine odavna stojeci visoko drži u desnoj zastavu prosvjete, a u levoy listak pouke Učio je samac doklegod je mogo, a kad ga sile sive, pomože mu posestrima „Vila“, ovije mu vienac kol tjemena i odlete k zakloništu u dubrave gorah.

Sa slave mu ime neumrl!

Evo je iste u čednoj odori. Vratila se k rodu svomu srcem punim rodoljubiva žara. Drugarica slavskih „Vilah“ pokucaje na vratih jugoslawenih krune obiju Stjepanu Dušana i Kriesimira, i negubi nade, da će se čedno i ljubezno širiti po gospodskih dvorih i seljačkih naših kolibica.

Obećaje prije život izgubit, neg se Slavi majci iznevjeriti; prije sve ne svetu ostaviti, neg li svoj rod pometnuti; prije si smrt poželiti, nego li u našem rodu odmetnike gledati; prije sve odmanuti nego li nepravdu štititi.

Tko je „Vila“ prije milovao, znade joj pravac. A tko nije, neka zna: da će do Boga ljubiti bunj.-šokačku narodnost, jezik, slobodu, slogu i ravnopravnost s ostalimi narodnostmi u Ugarskoj, postojecim u granicah zakonah. Branit će pravedno slavenski probitak u monarhiji i izvan nje. Pazit će osobito jugoslavenske Kršćane u Turskoj i duševno vojevat za njihovu slobodu, a sve izvještaji crpljenimi iz listovača čisto jugoslavenskih. Donosit će članke poučne, zabavne i gospodarstvene struke, da bude prava zlatokosa ravijojla „Vila“ veseljanja, ozbiljkinja i šaljivka na domu našega roda.

To će joj u putu biti igla sjevernica, na koju će vjerno paziti, vozeći zastavu naših svetinja na ladjici narodnosti, preko burnih svjetskih talasah u zaljev slavenskoga spasa. A buduć nam je stopri zapućenim dalek do njega plov i hod, kraj svih sredstava s doma ponesenih, da neposrnemo, da nesustanemo i kojim god načinom ladjiću s dragocjenostmi o klisuru morsku neskrhamo, to molimo sav ustali naš narod i njegovu prijatelje, da nam „Vila“, ladjicom kormilujuću, podpomažu širenjem njenih krilah po svih stranah, djegod ima našeg naroda i njegovih jednoplemenika. Neoprostivi bo je kod Boga grijeh da „Vila“ od blizu dvista hiljadah Bunjevacah i Šokacah neima ni hiljadu čitalaca za sto kukačnih novčića na godinu!

Preporučujući se u zaštiti svomu rodu i čestitajući mu od srca sretno novo ljeto, nadom u Boga i u dobre ljudi nastavlja put svoj preko uzvišanih talasah života, — snažna i dobra, divna i neutrudiva.

„Bunj.- i Šokačka Vila.“

ZAŠTO MLADJI NEPOŠTIVAJU STARIE?

Žalostno je po nas, kada se ovo pitanje namiće; jerbo služi dokazom, da je četvrta Božja zapovied kod nas izgubila svoju znamjenitost. Malo je ljudih, koji bi svojom pozornostju o tom zapeli: da je Bog jedino toj zapoviedi namienio nagradu. A još je manje ljudih koji bi shvatili, da se na ovoj zapoviedi, kao jedinom temelju, razvijaju svi naši družtveni odnosaji, skojimi usnivamo u obitelji, u otačbinu i svetu majku crkvu. Izvucij ovaj temelj izpod zadruge, pa će se useliti razsulo u obitelj, u državan i vjerski život.

Usljed čega pitanje: zašto mlađi nepoštivaju starije? jedno je te isto s onim drugim: zašto se nepoštivaju kod nas zakoni? Ovo su blizanci rodjeni jednim otcom od iste matere.

Na to pitanje ako hoćemo da izkreno odgovorimo, moramo reći: nepoštivaju zato, jerbo naši stariji, dakle rodi-

telji, nisu dobri. Istini za ljubav valja pripoznati, da ima predjelah, dje su komisari i latovi javne sigurnosti činovnici i službenici oprezni, pouzdani i marljivi ljudi. Ipak se dogodi, da se što ukrade ili tudje otme. Ne drugče pako nalazise i onakvi obiteljih, dje su stariji Bogu i ljudem pogodni; a pa i pak se dogodi, da se zlo podkrade i uvuče u sreću njihove djece.

No toga vendor nitko nesmie tajiti, da se po najviše kradje, otimačine tamo dogadi, a dje su nevierni, nepouzdani, nemarni, neoprezni, ier baš i pokvareni komisari, i latovi. Već odavna znadu ljudi, da se nije moguće, očuvati od kućna tata.

Nije potrebno da je čovjek izučio 10—12 školah pa se prokušavao na „vrzinu kolu“: sliedeći razum svaki može znati, da su dječa spodobna svojim roditeljem!

Je li se rodilo diete, eto ti babe, strine, ujne i tetke, pa se zagledaju u otca i mater, dapače i u djedu i babu da pogode, na koga se uvrglo diete, i komu naliči? To jim nimalo nebi godilo, kad bi lik zajmilo od susjeda!

Pa kome je kadgod palo na pamet za to koriti rodbinu, što izpitkiva za tu spodobnost?

Ovo je tako prirodno, da bi svi navalili na čovjeka, koj bi smio protivno da tvrdi.

Ako je pako ovo istina kod onoga lika, što ga obraz iztaknjava, imali smiona čovjeka, koj bi smio tajiti, da nije isto tako i kod onoga lika, što duša iztaknjava? To je Božja naredba; dakle nepromjenljiva: da se uzima u otca i matere što je u djetetu, tielo i duša. Ovako je ostala ona razlika u 12 obiteljih, što su u Izraēlu protekle od praotca Jakova. Ono, što treba da se mješa, vrši se naravnim putem po izboru u ženitbi.

Nisam dakle ja sam koj idem da korim starije, već ukovavaju oni sami sebe, kada se na sastancih jedan drugomu tuži: da ih dječa neslušaju. Nisu li ova dječa po Bogu od vas primila tielo i dušu? Nisu li podredjena vašoj vlasti od početka svoga života? Je li dakle moguće da bi znala što drugo nego ono što od vas vide i čuju? Ako li dakle znadu i tvore ono što je zlo, to govore i tvore ono, što su najvećom stranom od vas čuli i vidili, nehajni roditelji! Eto zašto ljudi pripovedaju, kako je jedan goropadan sin latio za kiku svojega otca i dovuklo ga do kućnoga praga, a otac mu rekao: Stani sinko, ne dalje! I ja sam dovde dovuko otca moga!

Nu neću da budem nepravedan. Valja mi očitovati, da se zlo podkrade u dječji um i srce i po nevaljanoj čeljadi i drugih. Al da i to zlo, što je u čeljadi i u pokvarenih drugovih, s veće strane pada na roditelje. Te bi jih od toga težko umio obraniti najvjesciji fiškal. Jerbo je stvar većma poznata, no da bi smio tko tajiti, da se o tom najmanje staramo, da dobru čeljad u službu primamo. Nas ni najmanja netare briga da li naša čeljad vrši dužnost, kojom je Bogu obvezana. U drugovih, ako i nebi rekao, da se riedko iztraživa vladanje, dosta će biti zabilježiti, da su i oni pronikli iz roditelja nam spodobnih.

Ako nas dakle mlađi nepoštivaju, tomu smo ponajviše sami krivi. Pa ako se ta krivica i dosad o naš vrat vješala, da ju nosimo na vlastitu smutnju, kano tati ukradjenu stvar preko sve obćine, to će se ova krivica u buduće još većma svaljivati na naša ramena; jerbo, kako vidimo, država sve većma nataknjiva sebi obrazinu, na kojoj stoji pisano: što tko čini sve sebi! Ona misli: otvorene su crkve; ide li tko

u nje nije moja briga! Otvorene su škole; ako roditelji ne šalju u nje svoju djecu, budi njihova krivnja!

Bilo je vrieme kada je sudac i podsudac znao za vrieme službe Božje, te naredbam kratio svaku zabavu u to doba.

A sad su mejane i pivare već prije službe Božje otvorene. Židovi, baš u nedjelu jutrom trće od kuće do kuće, dok im žene čeče na širom otvorenih dučanskih vratih, da namame kršćane, neka bi trgovanjem svoju nedjelu obezsvetili, kako se slabo tko brine o mlađeži poljodjelskoj, da se naukom kršćanskim naobražava tako će skoro i zanatljiska izgubiti svoju krotkoću. Prije su se cihovi za nju starali, da služi Bogu, a šegrti da se poučavaju; sad su pretvoreni cihovi u obrtne družine, a kafse se promenili u kavalire, koji zapalili smotke pa prate djevojke do crkvenih vratah. A šegrt je i žarilo i lopata, i dadijla i služkinja. On mora dopisati na svasta jedino mu vriemena nedotiče, da ide u školu i u crkvu!

(Sledi.)

MOHAČ, 1526.

Hodi sa mnom, slavski sine, na ogromno tuge groblje, u kom počivaju ladne kosti djedova tvojih! Stara rana, kleta nesloga ih srušila i zakopala, zakopala na pustu polju slavenskoga Mohača!

Svanuo je dan 29. kolovoza, g. 1526 Na sunčanih tračil nebесkoga zlata ljeskaju se izpod vredra neba uboijita kopja i bridki mačevi dviuh velikih vojskha: kršćanske i muslimanske. Dan koli radostno svanuo, toli žalostno zapao: opisan krvju na listu ugarske poviesti; jer je u njem Bog narodali smeio i pokarao, ponizio i usmratio djedove naše!

Nu koli žalostan tol i slavan je taj dan; jer je vitežtvor podleglo sili, a iz proljevene djedovske krvni niče osveta u srčih potomstva i pobuda slozi na obranu domovine. Zvjezda sreće, onda pomrčala, titra blido i danas puna tuge ijadne uspomene nad narodnim grobljem mohačkoga polja. A titrat će i još koj viek nad domovinom bez slike i reda što joj od vajkada paraju utrobu i srce majčino.

Zato bi volio, bunjevačko-šokački sine, da ti pripoviedam o nemru Korvinu, za koga je cvala ugarska kraljevina; a posle njegove smrti bivala sve to slabija, sve nakaznia i ranjava, dok i opet nije podlegla nemiloj sudsibini. Volio bi da ti besjedim o vitežkom tvom junaku Marku Kraljeviću, Janku Sibinjaninu il netjaku njegovom banu Sekuli. Volio bi da čuješ nešto o silnom Krešimiru, Zvonimiru, Dušanu, Lazaru, Kuliu banu, Jaroslavu, Slavatu, Petru Velikom, Frangopanu, Bakaču, Subiću, Smiljaniju, Jankoviću, Senkoviću, riečju: volio bi da stogod znadeš o slavenskih vitezovih! Nu pusti me, da ti pripoviedam o Mohaču i mohačkom polju, po kom hodiš, kojim se voziš, nuz koje se šećeš, a neznaš što se strašna g. 1526 dogodilo na njem. Mohačka krvava poljana, Mohaču starodavnim, crniom obvučeni slavjanski grade, duh mi je pred tobom i u tebi nad grobom ugarskih narodah, u kom počiva prah i naših slavenskih djedova! Krv njihova natopila je, poljano, utrobu tvoju! Njenu uspomenu hoće da ponovi slabo pero moje! Počivajte dakle čestni djedovi, a slušajte me bunjevačko-šokački potomci njihovi!

I.

S g o d e p r i j e u ž a s n i h d o g a d j a j a h .

U vrieme, kad je sultan, jaki Sulejman, car otomanski, Ugarskoj naviestio rat, sjedio je na priestolu sv. Stjepana, sin Vladislavov, ugarski kralj Ljudevit II., iliti Slabi.

Ljudevit se rodio 1.-ga srpnja g. 1506. Po porodu mu umre majka, jerbo ga je prije dobe rodila na svjet. Kao rođenče nije imao kožu van opnicu na tielu. Te mu je tielo kožom obvijeno bilo iza kako su ga liečnici mazali umjetnomicu mastiju. *) Dvie godine kasnije bude

(1) Joachim Crni: Rerum in Panonia memorab. narrationes, a Reusnero; str. 52.

priznan za otčeva nasljednika u Stolnombiogradu. Te kao mladiću 10 ljjetnomu umre mu i otac, a sabor ga poštanski okruni za ugarskog kralja.

Vladislav, éutivši si uskoro smrt, odabere živ mladoljetnomu Ljudevitu odhranitelje: Bakača, ostrogonskoga prabiskupa, Borne-misu i, Gjuru Brandenburžkoga; a za učitelja mu opredjeli Jakova Boršodića.

Boršody je mlada kralja priviknuo čežnji za pravicom i za zanostmi. Bornemisa pako priučio ga radu i zaptu, te se radovao, vidivši, da mladić sám nagiblje javnomu uredovanju u djelokruzih službenih. Državne je poslove proučavao, uboge dočekivao, saslušavao, i darivao i bio mladić čvrsta značaja.

Već ko dečak biaše Ljudevit neutrudivi vježbenik u vojaštvu, oko puške i bojna kretaja. Biaše osim toga veseljak pun ljubavi i prijaznosti prama svakomu doglavlju i podaniku. Nikomu nije želio zla i nesreće; u nikoga nije dirao, od nikoga ništa zahtjevao; tudjega nije zatajivao, a rado je sve činio sám. Nedjela i svetkovina nije minala, a da on ništa pobožno prisustvovao poldanici sv. misi i propovicići potrebita kralju i zemlje gospodaru. ¹⁾

K otomu bio je još bistra uma, pun milosrdja i žudnje za zanostmi. A što ga upravo kitilo i odlikovalo: g o v o r i o j e j e z i k e s v o j i h n a r o d a h ; tim zasvijedočio, da posjeduje svojstva potrebita kralju i zemlje gospodaru. ²⁾

Nu ko što je nekoč Ladislavu V. otrovalo razuzdanik Ulrik Celjski ³⁾ svaki koren dobroćudnosti i kriposti, te obrao populjevit s kraljevih dičnih činali, tako je u Ljudevitu porušio Gjuro Brandenburžki, starji brat njegov, sve, što je dobra sagradio u njem Bakač, Bornemisa i Boršodi. On je mamio mladića k sebi i razuzdao ga prošenimi igrami. Obilježjem nečistih pohlepa tupio je pame t mladićevu. A tim je gubio plemenita čuvsta, kraljeva svojstva i zaliemo ozbiljan rad. K tomu ga saplajjše uz nehajstvo i razsipnost, te mu dvori nije bio dvor kralja, već nemarna razispinika. ⁴⁾

U toli neuređnoj i razkaljenoj zemlji biahul vlastela jos gorja Jer — je li tko njihove vrsti išao u kraljev dvor na objed, večeru, il zbabavu, mislila je i glavna varoš i zemlja, da se ide na pir. Tu je svirala gromka glasba, a za jela trubljile trublje; te je li je tko rekao, da je zemlja u nevolji, biade izsmijan kao slabodusan; jer su „ magjarski prstenovi dovoljna smrt Turčinu!“ Pa zato i reče nekoč jedan umnik: „nit je vidio, ni čuo, da je koja zemlja na svjetu u pjevki i radostki propala kao Ugarska!“

Nu nesamo Gjuro Brandenburžki već još većma i ova Zapolje pokvariše kralja, a jedino u to ime, da kraj oslabljena i oštećena kraljeva ugleda u metežu i nevolji uzmognu bolje polučiti nečiste namjere svoje ⁴⁾

U tako sdvojnem stanju kralja i domovina je srtala unazad. Od svih pako stranah jatile se nesreće nada nju. Kraj padša kraljeva ugleda poput Gjure Brandenburžkoga i Zapoljah u zemlji je sve udarilo u stranke, svaki je vuko na svoju ruku.

Kralj 15 godina star zaručio se s Marijom, unukom cara Maksimilijana, a sestra kraljeva Ana s Ferdinandom. Oba pira bješe u Lincu.

U to doba obsjeli su Turci grad Jajce u Bosni, zaprijetivi Moldaviji i Vlaškoj. Te bi jamačno bili napali i Ugarsku, da se Selim nije bio zaratio s Egiptom, te zaškao mir, što ga je i Šišman, kralj poljački, i Ugarska voljno privatila. Al papa Lav 10, žudivši jedino rat, pozove na oružje nesamo Ugarsku, neg i sve kršćanske vladare, da što prije smrvi silu turšku i spasi krst proti polumjesecu. Ugri se na to skanjivalu, što da prihvate, mir ili rat? A u toj neodlučnosti pokori Selim Egipat i Siriju, te snova udari na Jajce. Za toga vremena Ugri svejednako saborovahu, a posliedak dobrih zaključakah osta crno ne bielu.

Ljeti g 1519 jurišali su Turci na grad Jajce ⁵⁾ Tom prigodom poslao je papa gradu Jajcu, u pomoć deseti dio svojih dohodaka. Naložio je pako ujedno i ugarskomu svećenstvu, da tolik dio žrtvuje u obranu Jajca, što je ono dragovoljno i učinilo; nu koja fajda, kad je kraljev dvor sve te novce bezsvjestno protepao!

(Sledi.)

(1) Jászay: Dnevi Magj. po mohačkoj bitki.

(2) Péczely: Poviest Magj.

(3) Jegar-konu gradske načelniku odpustio je 40.000 dukata državnoga duga zato, što mu je za lov poklonio pitoma sokola.

(4) Jászay po Brodariju, Heltaju, Mirku Jančovu, Andriji Valkaju, Petru Pázmánu, Kazlju i. Wolfgangu Bethlenu zove Zapoju Sapoluja.

(5) Istvánfy tvrdi, da je sa Selimon bio zaključen mir na 8 godinu; čemu se odlučno protivi Katona.

VIESTNIK.

— U jednoj prosinackoj sjednici županije kuće na peštanskom saboru hvalio je zastupnik B. Plachy zasluge ministra Treforta oko školstva, pa je priporučao „da bi valjalo i u puškoj školi oživotvoriti narodnu misao, jer da nije dosta ako iz škole izadju mudri neg i duhom i jezikom magjarski ljudi.“ Odgovarajući mu na to rumunski zastupnik S. Borlea, reče, da se rumunjske knjige pod svakojim izlikom po školama ukidaju i da se upotrebljuje sila, kako bi se škole rumunjske magjaričire, te da djeca u školama nerazumiju učiteljih. A kad mu na to poviknuše Magjari: da djeca nek uče jezik učiteljev! zavapi i Borlea: a dje ima djece, koje se već radaju sa znanjem učiteljeva jezika? Možda radaju magjarske žene takovu djecu ali rumunjske ne! Jezik je izraz duše čovječje, jest najživljji biljež značaja narodnoga, pakto nam ga oduzima i ubija — neće da do nas suncice prosvjeti sine, toga ka dušmanina preziremo!

— Rauf papa, šesti vojni i civilni guverneur od mjeseca srpnja pr. g. u Bosnoj, izgubio je kod Plana preko 1000 vojnika i silu djebane (živeža.) Jednomu paši vojskovođi odrubio je u toj sjeći Peko Pavlović mačem glavu, a kod Tarnice hametom mu potučeno 6 taborala vojske. Ma sam sultani predvodio Turke, ustanka neće ugusišti. Te je red da Evropa rekne: dosta je bilo ljudskoga krviproljeća!

— D o k a z a n o j e, da se gluhe i nieme djece najviše radja iz rodstvene ženitbe. Neženite se dakle i neudavajte u obitelji, jer će vam se silno, o sinci Adama i kćeri Eve osvetiti glas dobrostive ali i stroge naravi!

— D r. Rydzowski, galički zastupnik u carevaskom vjeću u Beču predložio je sa svojimi druži tamošnjom vladu: da će za 13 godinah u Galiciji propasti seljaci i manji posjednici, ako lihvartsvo, — ili novčano guljenje, — ostane ko što je sada. G. 1867 da su u 130 občinah 164 nepokretna dobra otišla na hubanj. G. 1868 u 187. 271, G. 1873 u 409 občinah 640, a g. 1874 da je u 633 njestah promuntano 1026 nepokretnih dobara. K tomu u 6371 mjestu da ima 800.000 manjih posjednika, te će ti svi spasti na prosjačku štap, ako se nezabrani lihvartsvo, po kom su kamata na 100 for. 100, 200, 500 dapače i na 1000 stotinjakah već narasle! Žalivože tim su putem jurudarili i Čisuti u Ugarskoj. Od 100 for. moraš im plaćati svake nedjelje 10—10 for. Dapače znamo slučaj u tolmanskoj županiji, dje su dva vagana raži kuću i kućiste stojala seljaka! Dužnost je države da tomu odmah na kraju stane.

— Bivši pečuvski zastupnik, čuveni Dančo Iranji, umolio je nedavno zastupnički dom u Pešti, neka pozove ministra Treforta, da predloži još od božića 1875 zakonsku osnovu „o slobodi vjeroizpoviesti.“ Trefort se susprezo tim, da će i tako doskora predložiti osnovu o Narenden i o građanskoj ženitbi. Nu jer se Tisza htjelo pitanjem što prije na sredou to će se osnova štampati i, dok ovo „Vila“ javi i svršiti. Pa da nismo prvi iz nječačkih katolika! Al pravedni nasara Bog, jer si sami nismo dobru radi.

— Na ono što smo i po „Neue Preuss, Ztg-u“ javili, da se Evropa svojski zauzima, kako će se poboljšice provesti za turske kršćane, nadovezuje i „Obzor“ ovako: Zar sibilja imaju još na svetu gimnazije, koji vjeruju, da je Turska kadra ostvariti reforme i popraviti svoje nutarnje odnosa?

— „Rotschild — Creditanstalt“ uzajmljuje i opet Ugarskoj za pokriće manjka 40 milijunah for. Osim toga se radi o konvertiranju zajmovah od 152 milijuna, ed 50 mil. i od 30 mil. sa 6 kamatah u rentovni (prihodni) zajam. Amo se uzajima, a onamo je odkazan tijekovačko-carinski savez s Austrijom!

— Englezak je i upila Suezki prokop od misirskoga podkralja za 176.000 dionicah ili 4 milijuna funtih šterlinga, i tim uhvatila ključ evropsko-azijatskih vratah, da lakše stane na put Rusiji u Carigrad, i u svoje azijske pokrajine.

— Grozan slučaj dogodio se u selu Vajslovu, baranjskoj županiji, 8 pros. u jutro. Tamošnji poštarski je poštarskih 2800 for. kojimi je biljegovni dug izplatio u Sopronu. Pisma je sva poslao uredno u Pečuh, al pečuvška pošta, neplašavši novacačih pojde iztragom u Vajslo, dje je K. zadavio svoje troje djece, a i sam popio otrov, da ga usmrти, dočim si je ženu prije toga poslao k tastu G. u Pečuh. Bezdušna medjutim otca, liečnički životu povraćena, čeka pravdnu kaznu.

— Pred nami leži „Uzorni ratar,“ knjižica u malom obliku od 125 stranah, namjenjena svim zemljodjelcem, težakom i njihovim prijateljem, pisan zlanim perom našega veterana Mijata Stojanovića školskoga nadzornika u ličko-otočkom okružju, izdana u Senju tiskom i nakladom g. H. Lustera 1875. a cijena joj samo 40 novčića. Stoga, nović je jedan, najbujnijih jugoslavenskih književnikih, pučki pisac. Znanošću i izkustvom bogat, preradio je on po Hirthu krasno ovo djelce, pisano zrelo i razgovetno, a štampano pomno i ukusno. U njem uči izvrstnim načinom Stojanovićev Ljubomir svoje zanimljake gospodarstva, pa ga najtoplje priporučamo našim vriednim Bunjevcem i Sokcima.

— U sjevernoj Ugarskoj duž Hrbetskih gorah iliti Karpatih živi 3 milijuna slavenskih iliti slovačkih dužaša. Taj čeli narod divno se podigao i tegnuo za prosvjetom. Iz svojih slovačkih žuljeva sagradio je on svoja dva slovačka gimnazija, u kojih se slovačka mladež obrazovala u svom materinjem jeziku. Zavidno oko ug. vlade zatvorilo je na prostu potvoru, da se taj uzgaja duh panslavizma — vratia obima gimnazijama, i tim začepila vrelo nauke slovačkoj mladeži. To je bio uzrok, da je 10 listop. 1873 pri svečanosti otvorbe jugosl. sveučilišta u Zagrebu jedan odličan slovački zastupnik podvikuo Hrvatom: „date nobis de oles vestro, quia lampades nostras exstinguntur,“ (t. j. dajte nam od svog ulja, jer ugasnuće svetiljke naše.) Slovački bi narod i tu nesnosljivost magj. bio pregorio, kad al evo Koloman Tisza zatvorio mu i „Matiju Slovensku u Turč. sv. Martinu to ognjište književnosti slovačke, šireće poučne i zabavne spise u hasnu tvarne i čudoredne snage slovačkoga naroda. „Ovaj postupak g. ministra, veli „Obzor“ zapamtiti će napose Slovaci, ali i ostali Slovenci u ovoj polovici monarkije. Možda da neće sbog njega patiti Tisza, ali moglo bi magjarsko pleme; ovakvi čini običavaju se ljuto kazniti. —

C i n a h r a n e na Bajskoj pijaci dne 31-og Prosinca Čisto žito 90 funti — 4 fr. 35 novčića. 88 funti 4 fr. — Napolica 80 funti 3 fr. — nv. 77 funti 2 fr. 80 nv. — Raž 80 fn. 2fr. 95 nv. 68 fn. 2 fr. 15 — Ječam 70 fn. 2 fr. 25 nv. 68 fn. 2 fr. 15 nv. — Zob 50 fn. 2 fr. 17 nv. 48 fn. 2 fr. 10 nv. — Kukuruz krunjeni 90 fn. 2 fr. — nv. Sve po požunac — a u klipovi 1 fr. 50 nv. maža.

Visina vode dunavske 30-og Prosinca 1875.

Buda-pešt : 10' 2' nad 0 (ništicom) raste.

Požun : 8' 3" " opada

V r i m e: kruto uz malo sniega.

PORUKE UREDNIŠTVA :

G. I. M. Sarajevo: „Ustanak Slavenah u Turskoj“ izlazit će u štampari sinovrh Amati u TRSTU, a ne u Ttsu, ko što je pogrešno tiskano u 6. br. „Vile“ Vaša sva četiri predplatnika dobila su 5 brojevih „Vile“ početkom godine 1875., a u stavljeni smo list šestim brojem zato, da dokonamo godinu. Još jedno dojavljeno i Van i svim kolikim „Vilinim“ prijateljem: da jo uređništvo njezinu Boga gda ušu (z. p. Šomogj-čelje), te mu se požili u i ručkopiši i predplata; — odpravljivo tako „Vile“ da je u (St. i Štvanu (z. p. Baja, Ugarska,) te mu povraćaju brojeve oni kojim se „Vile“ nedopada. — Turska pakto nije već tako jaka, da nam zabrani preko Save. A kad bi i bila, sjećate se one: svaka sila za vremena, a nevolja redom ide! — G. I. R. Sv. Andrija: a kamo Tvoji milozvuci glasi, pjesniči! — G. M. Belovar Za Štitnice! Od „Vile“ Ti hvala — G. L. L. Taban Našem dičnomu rođoljubu o. Solanu ide „Vila“ u posjete redovno. — M. S. Dalj o k: Pisši, sine, nepitaj si ote slipek kraj očiut! U Baranju Daljok prvi igra kolo Svin se šalje, samo i Ti šalji! — G. P. S. B. a i n. Kad bi naše obične bile ko Baćin i dičan Szt. Ištvan, mi bi spokojne duše na blagoslov hyalili Bogu Slavenskomu, Poživio i u krijeo Vasega župnika, kao narodnjaka! — G. B. M. Subotica: Onaj izraz uzajmili smo iz mag. „Reforme,“ te nas za Vašega prijatelja nebolji glava. Tko po „Vili“ njuška magjaričam, nije naš, „Vila“ je bunješka, „Vila“ je jugoslovjenska, „Vila“ je slavenska, i prije će uginuti, nego li se ovomu barjaku iznevjeriti. Kažite nam, boga Van, jedan magj. list slavenstvu prijateljan? A mi, veli Vaš prijatelj Magjar, da šutimo, kad nas zidi pritići! — G. B. a j m a č a n i n u: Nagadjamo tko Ste: jer nam je rukuh i prvi Vaš „Pazar“ izpravljen. Ovaj je dakle i nespretan i survišan, stijete li, „Vili,“ znat ćete, da bezimnih rukopisa neprima uredništvo. — G. St. K Rumac: Svi dobri članici „Vili“ su dragi.